

jämlikhet

Under senare delen av 1960-talet kom kravet på ökad jämlikhet att i hög grad prägla samhällsdebatten. Jämlikhet upphöjdes till rang och värdighet av politiskt modeord. För regeringen var det skräddarsytt. Det blev den röda marsipanrosen på gräddtårtan, det som satte extra piff på alla sockersöta löften om kommande materiella härligheter som skulle flöda över folkmajoriteten, bara socialdemokraterna fick behålla taburetterna.

Vad ordet jämlikhet egentligen innebar eller vad man konkret menade med det, betydde inte så mycket. Det odefinierbara och diffusa var snarast en fördel. Därigenom kunde jämlikhetens lovsång — jämlikeri, jämlikera! — sjungas i de mest varierande sammanhang och tonarter, från visionernas högsta höjder — Olof Palme — till moraliserandets och moralismens bråddjup — Sten Andersson. Ordet jämlikhet blev sålunda någon sorts gemensamt njutningsmedel för det socialdemokratiska etablissemanget, ungefär som tandborsten varit det vid sekelskiftet för den överklass som då fanns, om man får tro Albert Engström.

Jämlikhetspropagandan visade sig till en början effektiv. Den fungerade som dyrken som låste upp förseglade portar. Den inledde på allvar den konfrontationsattityd, som karakteriserat regeringens agerande sedan slutet av 1960-talet och ända fram till våren 1974. Det nya i denna politik var i första hand att nu skulle inte längre alla få det åtminstone något bättre. I stället skulle förbättringar för vissa grupper genomföras genom försäm-

ringar för andra.

Så gick det också. Jämlikheten i dess speciella, socialdemokratiska tappning gjorde sitt segertåg. Triumferna vanns framför allt över akademiker och en del andra tjänstemannakategorier, som såg sin privata köpkraft väsentligt reducerad år efter år. I gengäld fick andra det så mycket bättre — t ex en viss låginkomstutredare, vars inkomster i jämlikhetens namn steg till oanade höjder.

Men hur har det egentligen gått med jämlikheten? Den har på sistone inte varit sig riktigt lik. Det verkar som om den mest onyanserade och flåsiga jämlikhetsagitationen fått svårigheter med andhämtningen i den grå verklighetens motlut.

I dag kan mer än ett statsråd resa runt och hålla politiska anföranden där jämlikhetsbegreppet i varje fall inte förekommer i var och varannan mening. Jämlikheten är inte längre det enda honnörsordet. Vissa tecken tyder tvärtom på att uttrycket nu börjar uppfattas som en smula omodernt, precis som spetsiga skor och stuprörsmala byxor. Och — vad som är ännu väsentligare — även strävandena att i praktisk handling förverkliga den hämninglösa jämlikheten förefaller ha tonats ner en smula.

Den senaste avtalsrörelsen visar att jämlikheten inte riktigt är vad den en gång varit. Vid de närmast föregående tillfällena blev akademiker och vissa andra

tjänstemän nästan helt utan nominella lönepåslag — de reella köpkraftsminskningarna var sålunda avsevärda. Riktigt så gick det inte den här gången, låt vara att dessa gruppers inkomstökningar sannolikt inte heller denna gång på långt när förslår att uppväga en allt kraftigare inflation.

Också skattedebatten och de aviserade skatteomläggningarna antyder att de hetaste jämlikhetsivrarna inte längre har lika mycket vatten på sina pratkvarnar. För ett par år sedan ansågs det i regeringskretsar ohemult att ens diskutera marginalskatterna. Finansminister Gunnar Sträng förnekade tom problemets existens. I dag talar även socialdemokraterna om att genom diverse ändringar i skattesystemet mildra just marginaleffekterna.

Ingen vill väl förneka att jämlikhetskravet också kan ha ingredienser som är väl värda att omsätta i praktisk politik. Så mycket viktigare är det då att de komprometterande överdrifterna samt den hätska aggressiviteten och den unkna avundsjukan mot vissa samhällsgrupper elimineras. Förhoppningsvis håller detta på att ske. Samtidigt med det socialistiska blockets tillbakagång i väljarkåren tycks den uppblåsta jämlikhetsvisionen ha tappat vind, och luften känns plötsligt något friskare.

Matti Häggström